

УДК 331.343

С.П. БАРКОВА, Харківський національний університет внутрішніх справ

ЩОДО ПОНЯТТЯ «ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ»

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, послуги зберігання, транспортні засоби

Більшість громадян України користуються звичним для них терміном «транспортні засоби». Не менш часто даний термін вживається представниками органів законодавчої, виконавчої та судової влади. При цьому, дане словосполучення є законодавчо закріпленим терміном¹. Однак його використанням не забезпечується точність його семантики. Тобто, поняття, яке ним позначається в законодавстві України, не має однозначного, чітко окресленого визначення (об'єму). Вказане ускладнює встановлення його сутності та змісту, утруднює його вживання в правотворчому та правозастосовному обігу, зокрема, через свою змістовну неоднозначність.

Виходячи з цього, спробувати метою статті є дослідження поняття «транспортні засоби» задля встановлення існуючих варіантів його визначень та вирішення питання про найбільш універсальне для використання.

Зауважимо, що у вітчизняній правовій науці окремих досліджень, присвячених з'ясуванню поняття транспортні засоби не проводилось. Лише опосередкованим елементом досліджень дане питання було в працях О.В. Батоїжської, М.І. Брагінського, К.С. Боуш та Е.М. Грамацького, де воно згадувалось в контексті договору зберігання автотранспортних засобів. Звернувшись до чинного законодавства України, нами з'ясовано, що поняття транспортний засіб має визначення,

¹ Слова або словосполучення, які позначають ключові поняття окремих сфер людської діяльності, де висуваються підвищені вимоги до точності, називаються термінами [1, с.54].

яких більше півтора десятка.

Так, поняття транспортні засоби визначається наступним чином:

1. а) Для перевезень вантажів – будь-який вантажний автомобіль, вантажний автомобіль з причепом, тягач з причепом чи тягач з напівпричепом, напівпричіп;

1. б) Для перевезень пасажирів, більше 8 чоловік, включаючи водія (ст.2) [2].

2. Будь-який автомобіль або причіп; цей термін охоплює будь-яку комбінацію транспортних засобів (ст.1) [3].

3. Будь-який дорожньо-транспортний засіб або залізничний транспортний засіб, яким здійснюється перевезення небезпечних вантажів (п.1.10) [4].

4. Будь-які засоби автомобільного та залізничного транспорту, що використовуються виключно для перевезення товарів через митний кордон України (п.2) [5].

5. Транспортні засоби комерційного призначення, транспортні засоби особистого користування, трубопроводи та лінії електропередачі:

а) будь-яке судно (у тому числі самохідні та несамохідні ліхтери та баржі, а також судна на підводних крилах), судно на повітряній подушці, повітряне судно, автотранспортний засіб (моторні транспортні засоби, причепи, напівпричепи) чи рухомий склад залізниці, що використовуються в міжнародних перевезеннях для платного транспортування осіб або для платного чи безоплатного промислового чи комерційного транспортування товарів разом з їхніми звичайними запасними частинами, приладдям та устаткуванням, а також мастилами та паливом, що містяться в їхніх звичайних баках упродовж їхнього транспортування разом із транспортними засобами комерційного призначення;

б) наземні транспортні засоби товарних позицій 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 тонни), 8711 згідно з УКТ ЗЕД та причепи до них товарної позиції 8716 згідно з УКТ ЗЕД, плавучі засоби та повітряні судна, що зареєстровані на території відповідної країни, перебувають у власності або тимчасово

совому користуванні відповідного громадянина та ввозяться або вивозяться цим громадянином у кількості не більше однієї одиниці на кожну товарну позицію виключно для особистого користування, а не для промислового або комерційного транспортування товарів чи пасажирів за плату або безоплатно (п.58–60 ч.1 ст.4) [6].

6. Залізничний рухомий склад (вагони всіх видів, локомотиви, моторейковий транспорт), контейнери (п.1.5) [7].

7. Кабіни, крісла або транспортери, механізми для прикріплення кабіни або крісла на канаті (пристрої для підвішування) (п.3) [8].

8. Машина і (чи) пристрої, призначені для перевезення людей і (або) вантажу, а також для перевезення і приводу встановленого на них обладнання, що призначене для виконання спеціальних функцій (п.1.6) [9–10].

9. Механічний дорожній транспортний засіб, а також будь-який причіп або напівпричіп, призначений для буксирування його таким транспортним засобом (п.1.2) [11–12].

10. Механічний дорожній транспортний засіб, а також будь-який причіп, призначений для буксирування механічним дорожнім транспортним засобом (п.1) [13].

11. Механічний пристрій, призначений для перевезення людей та (або) вантажів, а також установленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів (ст.1) [14].

12. Механічний транспортний засіб, зареєстрований на території Договірної Сторони, або комбіновані транспортні засоби, з яких принаймні механічний транспортний засіб зареєстрований на території Договірної Сторони і використовується та призначений виключно для перевезення вантажів або пасажирів (ст.2) [15].

13. Пристрій, призначений для перевезення людей або вантажу, а також такий, на якому встановлено спеціальне обладнання або механізм (усі види автомобілів, трактори та інші самохідні машини, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби) (п.1.3) [16].

14. Пристрій, призначений для перевезен-

ня людей і (або) вантажу, а також установленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів (ст.1; п.1.10; п.1.4; п.1.1) [17–18].

15. Транспортні засоби, що власним ходом прибувають на митну територію України або відбувають з цієї території та використовуються для міжнародних перевезень вантажу, багажу та пасажирів (п.1.4) [19–20].

16. Автомобілі, автобуси, мотоцикли, моторолери, мотоколяски, мопеди, причеми [21].

Як видно із вищевказаних 16-ти визначень, кожне із них відрізняється одне від одного своїм власним змістом, обсягом елементів, і лише деякі з них співпадають в певній частині.

З усіх визначень можна виділити наступні групи елементів:

а) за конструкцією та обладнанням: автомобіль; причіп; вагон, локомотив, моторейковий транспортний засіб, контейнери; кабіни, крісла, транспортери, механізми для кріплення кабіни або крісла на канаті; машина; механічний дорожній транспортний засіб (механічний транспортний засіб); напівпричіп; пристрій; трактор та інша самохідна машина; мотоцикл; транспортний засіб, що прибув власним ходом;

б) за призначенням: для перевезення людей, пасажирів, вантажів, в т.ч. небезпечних, товарів через митний (державний) кордон України; приводу встановленого на них обладнання, що призначене для виконання спеціальних функцій; буксирування причепа або напівпричепа; встановлення на нього спеціального обладнання чи механізмів;

в) за належністю до виду транспорту загального користування з врахуванням положень ст.21 Закону України «Про транспорт» [22]: залізничний транспортний засіб, морський транспортний засіб, річковий транспортний засіб, автомобільний і авіаційний транспортний засіб, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен.

Отже, у всіх законодавчих актах, що визначають засади організації та діяльності

всіх видів транспорту України, в т.ч. в Законі України «Про транспорт», використовується термін «транспортні засоби», який за своїм змістом та обсягом відрізняється для кожного виду транспорту єдиної транспортної системи України.

З цього можна зробити висновок, що поняття «транспортні засоби» можна розглядати у широкому та вузькому значенні.

У вузькому значенні дане поняття існує у виді 16-ти законодавчих визначень. В широкому ж розумінні розглядуване поняття до цього часу не визначалось. Спробуємо надати його визначення.

Перед цим слід вказати, що в Україні законодавчо встановлена єдина транспортна система, яку становлять: транспорт загального користування (залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен); промисловий залізничний транспорт; відомчий транспорт; трубопровідний транспорт; шляхи сполучення загального користування (ст.21 Закону України «Про транспорт» [22]).

Згідно ст.1 Закону України «Про транспорт», транспорт є однією з найважливіших галузей суспільного виробництва і покликаний задовольняти потреби населення та суспільного виробництва в перевезеннях [22].

З врахуванням цього, на наш погляд, поняття «транспортні засоби» в широкому розумінні – це будь-які засоби транспорту загального користування, промислового залізничного транспорту або відомчого транспорту, що призначені задовольняти потреби населення та суспільного виробництва в перевезеннях.

Поряд із вищезазначеним, вважаємо за необхідне здійснити певний відступ від основної мети статті з тим, щоб вирішити окрему термінологічну неточність, виявлену нами під час дослідження таких категорій як «транспортні засоби» та «зберігання транспортних засобів».

Так, статтею 977 ЦК України врегульовано спеціальний вид послуги зберігання –

зберігання автотранспортних засобів [23]. Цікаво, що в тексті самої статті поряд із терміном зберігання автотранспортних засобів, двічі використовується інший термін – «зберігання транспортних засобів». Виникає закономірні питання: «Який з даних термінів вірний? Який же з них термін повинен використовуватись у заголовку та змісті статті 977 ЦК України?».

Для відповіді на поставлені питання звернемо увагу на словосполучення транспортні засоби та автотранспортні засоби. Перше словосполучення, як термін, нами вже розглядалось вище. А тому з'ясуємо суть та обсяг терміну «автотранспортні засоби».

В ході аналізу чинного законодавства відразу виявляється той факт, що визначення даного терміну закріплено лише в одному акті, та ще й міжнародному – статті 1 Угоди про співробітництво держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у боротьбі з крадіжками автотранспортних засобів і забезпеченні їхнього повернення, від 25.11.2005 року [24]. Проте, на нашу думку, посилатись на таке правове джерело досить таки незручно, а тим більше використовувати під час правозастосування.

Пішовши іншим шляхом, можна виявити, що частина розглядуваного словосполучення – «автотранспортні», об'єднує в собі два слова: автомобільний транспорт, і в повному вигляді формулюється як «автомобільний транспортний засіб».

Такий термін характерний для чинного законодавства, а його визначення міститься в ст.1 Закону України «Про автомобільний транспорт» – це колісний транспортний засіб (автобус, вантажний та легковий автомобіль, причіп, напівпричіп), який використовується для перевезення пасажирів, вантажів або виконання спеціальних робочих функцій [25]. Якщо уточнити це визначення, поясненням слова автомобіль, яке закріплено в цій же статті Закону України «Про автомобільний транспорт», то стає зрозумілим, що колісний транспортний засіб повинен мати не менше чотирьох коліс.

З'ясувавши суть та обсяг обох понять, вважаємо за можливе зробити висновок, що словосполучення «послуги зберігання» доцільно використовувати у поєднанні зі словосполученням «транспортні засоби» у всіх відмінках. Підтвердженням цьому є та обставина, що останнє словосполучення на відміну від словосполучення «автотранспортні засоби» не охоплює всіх видів транспортних засобів, які можуть бути предметом зберігання. Зокрема, у Правилах зберігання транспортних засобів на автостоянках, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 р. № 115, до переліку таких предметів відносять і мотоцикли, моторолери, мотоколяски, мопеди, причепа, які як відомо в більшості випадків двохколісні [22]. Крім цього, термін «зберігання транспортних засобів» неодноразово використовувався в ряді інших чинних нормативно-правових актів [22, 26].

З урахуванням цього, вважаємо за можливе запропонувати внесення змін до назви та змісту ст.977 ЦК України, в якій слово «автотранспортні» замінити на – «транспортні» в усіх його відмінках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тягло О. В. Критичне мислення : навч. посіб. / Тягло О. В. – Х. : Основа, 2008. – 189 с.

2. Угода про міжнародний автомобільний транспорт між Урядом України та Урядом Ісламської Республіки Іран : від 09.07.1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/364_300.

3. Європейська угода щодо роботи екіпажів транспортних засобів, які виконують міжнародні автомобільні перевезення : від 01.07.1970 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_016.

4. Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України «Про внесення змін до наказу Міністерства транспорту України від

21.11.2000 № 644 та Правил перевезення наливних вантажів» : від 25.11.2008 р., № 1430 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1165.236.4&nobr eak=1>.

5. Наказ Державної митної служби України «Про затвердження Порядку здійснення комплексних операцій з товарами, що переміщуються під митним контролем митною територією України» : від 29.10.2009 р., № 1034 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1115-09>.

6. Митний кодекс України : від 13.03.2012 р., № 4495–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.60.8&nobreak=1>.

7. Наказ Котовської митниці «Про затвердження Технологічної схеми взаємодії відділу у пункті пропуску «Кучурган-залізничний» митного поста «Роздільна» Котовської митниці і станції Кучурган Одеської залізниці під час переміщення через пункт пропуску товарів (вантажів) залізничними вантажними поїздами» : від 31.10.2005 р., № 554/96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0554483-05>.

8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту канатних доріг для перевезення пасажирів» : від 14.10.2009 р., № 1076 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1076-2009-%D0%BF>.

9. Наказ Міністерства юстиції України та Фонду державного майна України «Про затвердження Методики товарознавчої експертизи та оцінки дорожніх транспортних засобів» : від 24.11.2003 р., № 142/5/2092 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1074-03>.

10. Наказ Фонду державного майна України «Про затвердження Класифікатора державного майна» : від 15.03.2006 р., № 461 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1009.4572.2&nob>

reak=1.

11. Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України «Про затвердження Порядку оформлення, видачі, обліку та звітності міжнародних сертифікатів зважування вантажних транспортних засобів та контролю за їх використанням» : від 10.07.2008 р., № 846 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0889-08>.

12. Угода про введення міжнародного сертифіката зважування вантажних транспортних засобів на територіях держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав : від 16.04.2004 р. / затв. Постановою Кабінету Міністрів України : від 11.05.2006 р., № 640 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_a45.

13. Наказ Державної митної служби України «Про затвердження Порядку реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП» : від 21.11.2001 р., № 755 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1036-01>.

14. Закон України «Про прикордонний контроль» : від 05.11.2009 р., № 1710–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1710-17>.

15. Угода між Урядом України та Урядом Королівства Бельгія про автотранспортне сполучення : від 28.07.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/056_006.

16. Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України «Про затвердження Інструкції про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів (катерів), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної (морської) економічної зони України» : від 21.10.2003 р., № 200 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0963-03>.

17. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Правила дорожнього руху» : від

10.10.2001 р., № 1306 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>.

18. Наказ Державної митної служби України «Про затвердження Порядку пропуску на територію Держмитслужби України та до її адміністративних будинків» : від 23.04.2010 р., № 397 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0397342-10>.

19. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України «Про затвердження Положення про екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць і митниць» : від 08.09.1999 р., № 204 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1037.584.3&nobreak=1>.

20. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Інструкції щодо проведення радіаційного контролю транспортних засобів і вантажів у пунктах пропуску через державний кордон та на митній території України» : від 15.05.2000 р., № 27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0411-00>.

21. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил зберігання транспортних засобів на автостоянках» : від 22.01.1996 р., № 115 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=364976.

22. Закон України «Про транспорт» : від 10.11.1994 р., № 232/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1086.281.13&nobreak=1>.

23. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 р., № 435–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.25.81&nobreak=1>.

24. Угода про співробітництво держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у боротьбі з крадіжками автотранспортних засобів і забезпеченні їхнього повернення : від 25.11.2005 р. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=997_f88.

25. Закон України «Про автомобільний транспорт» : від 05.04.2001 р., № 2344-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2344-14>.

26. Перелік платних послуг, які можуть

надаватися органами та підрозділами Міністерства внутрішніх справ / затв. Постановою Кабінету Міністрів України : від 04.06.2007 р., № 795 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=359323.

Баркова С. П. Щодо поняття «транспортні засоби» / С. П. Баркова // Форум права. – 2013. – № 2. – С. 13–18 [Електронний ресурс].

Досліджено поняття «транспортні засоби». Розмежоване вузьке та широке розуміння даного поняття та пропонує його авторське визначення, а також доведено висновок про необхідність внесення змін до ст.977 Цивільного кодексу України, в якій слово «автотранспортні» в усіх відмінках замінити словом «транспортні».

Баркова С.П. О понятии «транспортные средства»

Исследовано понятие «транспортные средства». Разграничено узкое и широкое значение изучаемого понятия и предложено его авторское определение, а также доказан вывод о необходимости внесения изменений к ст.977 Гражданского кодекса Украины, в которой слово «автотранспортные» во всех падежах заменить словом «транспортные».

Barkova S.P. On the Concept of «Means of Transport»

The article is devoted to research of concept «transport vehicles». An author differentiates the narrow and wide value of the studied concept and offers his author determination, and also proves a conclusion about the necessity of bringing of changes to the Clause 977 of Civil code of Ukraine, in which word motor «transport» in all cases to replace «transporting» by a word.

Форум права